

Bibliotekenes rolle i arbeid med samisk språk, kultur og samfunnsliv

Bibliotekene har en særegen rolle i å fremme lesing og leseglede, språkkunnskap, og kunnskap. Slik også lov om folkebibliotek understreker skal bibliotekene sørge for at alle i Norge har lik tilgang til kunnskap og informasjon¹.

Folkebibliotekene tilhører og finansieres av hver enkelt kommune, og tilhører et fylkesbibliotek som har ansvar for regionale bibliotekoppgaver og bibliotekutvikling. Folkebibliotekene er en viktig aktør i lokalmiljøet, og er en møteplass der mennesker, kunnskap, litteratur og språklig mangfold møtes og brytes med hverandre.

Derfor er bibliotekene en del av bærebjelkene i vårt demokrati, og et sted for de viktige spørsmålene i samfunnet, slik også Jonas Gahr Støre understrekte ved framleggingen av handlingsplan mot hets og diskriminering av samer, på Stormen bibliotek januar 2025.

Folkebibliotekene er en viktig brikke, sammen med skolebibliotek og bibliotek tilknyttet utdanningsinstitusjoner. Disse finansieres og tilhører sine institusjoner, men bør ses i sammenheng med folkebibliotek, som i denne sammenheng er i fokus.

Hva gjør folkebibliotekene

Språk og litteratur

Biblioteket kan sikre tilgang til litteratur på eget språk, for å minske språktapet som har foregått over lengre tid, som også fører til tap av identitet, tilhørighet og kultur. Når fornuftspolitikk har ført til at flere samisktalende er analfabeter på eget språk er det viktig å tilgjengeliggjøre litteratur og opplæring i eget morsmål, i tillegg til å få nye språkbrukere inn i litteraturen.

Revitalisering av språk skjer gjennom opplæring i språk, ta språket i bruk, og sikre overføring til neste generasjon. Dette er også knyttet til identitet og kultur. Biblioteket kan her spille en viktig rolle, gjennom å sørge for at det finnes bøker med minoritetsspråk tilgjengelig, og som kan sikre at folk kan ta det i bruk uavhengig av egen tilgang, eller egne bokhyller. Dette er et felles ansvar, der det offentlige kan stille med felles tilgang, gjennom å sørge for at folkebibliotek har et representativt, relevant og kvalitetssikret utvalg av bøker. Dette forutsetter at det er rammer innenfor bibliotekenes innkjøps- og mediebudsjetter, eller egne satsinger.

Litteraturen har også gjennom tidene vært med på å styrke egen identitet, og fortelle historiene om eget liv, og har kunnet virke som en motmakt. Den senere tiden ser vi at flere samiske bøker har fått økt oppmerksomhet, og Kathrine Nedrejord vant blant annet Brageprisen 2024 for «Sameproblemet».

Med svak kommuneøkonomi går dette ut over bibliotekenes budsjetter, og det er utfordrende å opprettholde en god samling med litteratur på samiske språk med stramme budsjetter.

Lesetiltak og formidling

Folkebibliotekene kan bidra med formidlingstiltak, for å gjøre at flere får ta del i det språklige fellesskapet, gjennom lesestunder på flere språk, forfattermøter, samtaler eller utstillinger.

---

¹ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1

Bibliotekansatte kan veilede i å finne riktig bok til riktig leser, og være en veileder inn i litteraturen og i språket. Regjeringens leseyststrategi peker også på sammenhengen mellom språk, litteratur og lesing, og understreker at «Gjennom litteraturen opprettholdes og utvikles språk og skriftkulturer»². Det er derfor nødvendig å sikre både tilgang og tilgjengeliggjøring av litteratur også på nasjonale minoritetsspråk.

Bibliotek med ressurser kan tilby lesekampanjer eller andre, konkrete tiltak (se omtale av Tjeldsund bibliotek under). Dette forutsetter imidlertid både tid, midler og mulighet.

Gjennom samarbeid med andre aktører kan dette arbeidet i større grad muligjgjøres, for eksempel gjennom strategiske samarbeid med etablerte språksentre der det er mulig.

Kunst, kultur og frivillighet

Sammen med andre kunstuttrykk og kulturaktører er bibliotekene viktige. De er kulturbærere i seg selv gjennom formidling av litteratur og fortellinger, og formidler en rekke kulturuttrykk som musikk, film, tidsskrifter og digitale tilganger. De er også en arena for utøvelse av annen kunst og kultur, gjennom å stille lokaler til rådighet. Kunst er med på å utvide forståelsen og horisonten. Bibliotek kan være deltakere, arenaer eller samarbeidspartnere for ulike kulturarrangementer, festivaler eller andre tiltak som feirer og synliggjør samisk kultur.

Bibliotek er ofte en scene for kunstnere som formidler til barn og unge gjennom helgearrangementer, eller egne andre prosjekter. Det er flere eksempler på formidling av tradisjonshåndverk og andre viktige identitetsmarkører og uttrykk, på bibliotek.

Bibliotek kan være samarbeidspartnere for å sikre lokaler, og er en viktig brikke i samarbeid med frivilligheten, lag og foreninger lokalt.

Møteplass

Folkebibliotekenes rolle som møteplassfunksjon, omgitt av litteratur, språk, fortellinger som sier noe om hvem vi er, hvor vi kommer fra og hva vi tilhører. Bibliotekene spiller en viktig rolle i stedsutvikling. Det er et terskelløst tilbud, åpent for alle uavhengig av bakgrunn, og kan skape rom for samtaler, møter og utveksling av erfaringer og kunnskap.

Demokratisk grunnmur - fakta, historiebærer og kildebevissthet

Bibliotekene spiller en viktig rolle som historiebærer, og utgjør sammen med museer og arkiv, vårt felles minne. Folkebibliotekene er en del av vårt aktive minne, der vi kommer i møte med historiene, og der enkeltmennesker utfyller de skriftliggjorte historiene.

Gjennom aktivt arbeid med kildebevissthet og arbeid mot desinformasjon, og som et sted for å sikre et aktivt og åpent offentlig ordskifte, kan folkebibliotekene spille en viktig rolle i å skape samtaler, refleksjoner og faktabaserte utvekslinger om aktuelle problemstillinger, i en trygg atmosfære.

Bibliotekene er en del av vår demokratiske grunnmur.

---

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/sammen-om-lesing.-leselyststrategien-2024-2030/id3040859/?q=samisk&ch=6#id0031>

Årets bibliotek 2024: Tjeldsund bibliotek

Tjeldsund folkebibliotek i Troms fikk prisen Årets bibliotek av Norsk bibliotekforening for 2024. Biblioteket jobber aktivt med gode, lokale samarbeid for å gjennomføre mye, med lite ressurser. De jobber aktivt med samisk litteratur, og sørger for at det blir gjort tilgjengelig for flere, og jobber aktivt med å formidle samiskspråklig litteratur.

Tjeldsund folkebibliotek har en god og oppdatert samling av samisk litteratur, og utlånet øker, blant annet som resultat av en egen sommerleskampanje for samiskspråklig litteratur i tillegg til den nasjonale. De er medi Sametingets lesekampanje Loga munnje, og samarbeider med Várdobaiki samiske senter, Bok- og kulturbussen og andre aktører om arrangement for både barn og voksne. Gjennom å nå ut til barna øker også leseleden hos foreldrene.

Tjeldsund bibliotek har gjennom å jobbe målrettet med egen lokalbefolkning også fokus på et større, nasjonalt spørsmål.

Les mer her: <https://norskbibliotekforening.no/tjeldsund-folkebibliotek-er-arets-bibliotek-2024/>

Og intervju med bibliotekleder Melita Båfjord her, om bibliotekets viktige arbeid i et flerspråklige lokalsamfunn: <https://www.bokogbibliotek.no/aktuelt/prioriter-bibliotek-i-flerspraklige-lokalsamfunn/214903>

Oslo, 25.2.25

Helene Voldner

Leder, Norsk bibliotekforening